

Temat: Kresy Wschodnie

Propozycja innych tematów:

- Kresy – polski raj utracony
- Kresy – mity i rzeczywistość

Zamierzone osiągnięcia:

Przygotowanie przed lekcją – uczeń:

- zna pojęcie Kresy;
- zna najważniejsze wydarzenia z dziejów ziem kresowych ze szczególnym uwzględnieniem ludności polskiej (unia polsko-litewska, rozbiory, I i II wojna światowa);
- umie określić przyczyny historycznych zmian granic.

• Cel ogólny:

- Uczeń potrafi umiejscowić przeszłość swojej rodziny w czasoprzestrzeni historycznej Kresów.

• Cele operacyjne:

A. Uczeń zna:

- pojęcia: Kresy, repatriacja,
- ważniejsze wydarzenia historyczne mające bezpośredni wpływ na losy tych terenów,
- przykłady organizacji polonijnych.

B. Uczeń rozumie:

- pojęcie Kresów oraz jego symbolikę emocjonalno-geograficzną,
- wpływ kultury kresowej na obecne czasy,
- potrzebę pomocy dla Polonii na dawnych Kresach.

C. Uczeń potrafi:

- wskazać na mapie geograficzny obszar Kresów,
- wytłumaczyć pojęcie Kresów i ich konotacje historyczne,
- wyszukać w najbliższej okolicy rodziny, które pochodzą z Kresów,
- podjąć próbę oceny prawdziwości wspomnień kresowych,
- określić przyczyny emocjonalnego stosunku Polaków do Kresów,
- podać przykłady nawiązań kultury dzisiejszej do kultury kresowej,
- przygotować i przeprowadzić wywiad,
- potrafi krytycznie i rzeczowo wybrać najważniejsze informacje oraz je zaprezentować.

• Cel wychowawczy:

- budzenie szacunku do dokonań poprzednich pokoleń;

- kształcenie postaw tolerancji i zrozumienia dla różnorodności mieszkańców;
- budzenie świadomości łączności z Polonią i potrzeby niesienia pomocy.

Środki dydaktyczne:

- prace uczniów,
- tablice korkowe,
- mapa historyczna (mapa ścienna konturowa),
- materiały dokumentalne i ikonograficzne (patrz płyta).

Metody nauczania:

rozmowa nauczająca, pokaz, elementy wykładu, dyskusja

Czas trwania zajęć:

Lekcja 1 x 45 min.

Uwagi dodatkowe:

Lekcję można poprzedzić wcześniej zrealizowanym przez uczniów zadaniem wyszukania informacji w Internecie na temat Kresów. Można polecić uczniom opracowanie rodzinnych opinii (odczuć) czy wspomnień związanych z pojęciem Kresy.

W zależności od zakresu wiedzy uczniów dzieje Kresów można powtórzyć w klasie wspólnie, przy pomocy wybranych uczniów, bądź samego nauczyciela.

Głównym celem jest zapoznanie uczniów z pojęciem Kresów, ale również z ukazaniem dziejów tych ziem (ze szczególnym uwzględnieniem losów ludności polskiej na tych terenach).

Największy nacisk należy położyć na trzy elementy:

- dzieje Kresów w latach 1918-1945 (do wykorzystania materiały ikonograficzne i dokumentalne: świadectwo egzaminu nadzwyczajnego zdawanego podczas okupacji niemieckiej we Lwowie 1943 r., pocztówki z Syberii, fotografia Wielkiej Trójki w Jałcie II 1945 r. – patrz płyta);
- sposób wspominania Kresów przez osoby urodzone na tych terenach, a mieszkające na ziemiach zachodnich (wyidealizowany);
- dzisiejszą sytuację ludności polskiej na tych terenach i sposobach współpracy z nią.

Powyższa lekcja może poprzedzać lekcję o motywach kresowych w swoich miejscowościach.

Wszystkie wiadomości młodzież powinna notować i wykorzystać je w zadaniu domowym „Kresy – mity i rzeczywistość” – zasadne byłoby użycie w tym przypadku takiego samego tematu lekcji – „Kresy – mity i rzeczywistość”.

Używając tematu „Kresy – polski raj utracony” – należy szczególnie skoncentrować się na obrazie Kresów we wspomnieniach kresowiaków oraz dyskusji nad przyczynami idealizowania Kresów lub słuszności twierdzenia o raju utraconym.

→ Bank pomysłów:

Początek lekcji – lekcja informatyki w pracowni komputerowej z podłączeniem do Internetu. Część klasy ma za zadanie stworzenie najkrótszej definicji Kresów, kolejna zastanawia się nad przyczynami liczebności stron o tematyce Kresowej, inna gromadzi informacje o Polakach mieszkających dziś na terenach dawnych Kresów i ich statusie, ostatnia grupa poszukuje danych o stosunkach narodowościowych i wydarzeniach na Kresach tuż przed i w czasie wojny. Wszystkie te informacje można wykorzystać później podczas właściwej lekcji.

Alternatywnym początkiem lekcji może być znalezienie w Internecie biur podróży oferujących wyjazdy opisywane jako „wycieczki na Kresy”. Na podstawie planu wycieczki (zwiedzanych miejscowości i regionów) młodzież może wyrobić sobie wstępną opinię (ogólne pojęcie) o zakresie geograficznym tego słowa. Spis miejscowości może być dobrym początkiem dyskusji o celowości wyboru danych miejsc i ich związkach historycznych z Polską.

Na zakończenie lekcji zadanie domowe: sporządzenie przez młodzież planu własnej wycieczki na Kresy wraz z uzasadnieniem wyboru odwiedzanych miejscowości i środka lokomocji.

Na lekcjach historii i języka polskiego konfrontacja literackich wyobrażeń o Kresach z prawdą historyczną, na lekcjach KOSS zagadnienia statusu Polonii w świecie itd.

Dla klas/szkoł starszych wiekowo dyskusja na temat wpływu historii na współczesne stosunki pomiędzy Polską a państwami obejmującymi dziś „nasze” Kresy. Warto ukazać trudne wydarzenia ze wspólnej historii (zwłaszcza z lat 1918-1945) w celu uświadomienia, że – pomimo różnic – można i należy dążyć do współpracy.

→ PROPONOWANY PRZEBIEG LEKCJI:

1. Czynności porządkowe, przypomnienie planu zajęć.
2. Wyjaśnienie tematu zajęć i ich celu, przypięcie (narysowanie) konturowej mapy Polski z zaznaczeniem zmian granic (mapy konturowe Polski sprzed rozbiorów, II RP oraz dzisiejszej).
3. Nawiązanie do tematu lekcji – próba zdefiniowania pojęcia Kresów (wschodnie i zachodnie) sprecyzowanie przedmiotu lekcji.
4. Krótkie przypomnienie historii i zmian państwowych i ludnościowych na Kresach:
 - obszar terytorialny państwa Piastów – skład narodowy;
 - obszar RP Jagiellonów – różnice narodowo-religijne;
 - zasięg geograficzny Kresów Wschodnich;
 - dzieje Rzeczypospolitej szlacheckiej – szlachta litewska, Kozacy;

- czas rozbiorów i powstań narodowych – budzenie się świadomości narodowej Litwinów, Ukraińców, Białorusinów;
 - dzieje II RP (1918-1939) – skład ludnościowy tych terenów, walka z organizacjami narodowymi;
 - okres II wojny światowej (1939-1945) – zmiany polityczne, zmiany narodowe – okupanci popierają walkę z ludnością polską (do wykorzystania materiały na płytce);
 - wydarzenia po 1945 r. – przesiedlenia ludności polskiej na ziemie zachodnie.
5. **Przypomnienie bądź wyjaśnienie pojęć: repatriacja i przesiedlenia – podobieństwa i różnice.**
6. **Obraz Kresów we wspomnieniach kresowiaków:**
- Jaki jest?
 - Czy odpowiada on prawdzie – jeśli nie to dlaczego?
 - Organizacje kresowiaków dzisiaj – jakie są, jakie są ich cele, dlaczego powstają?
7. **Stan Kresów dzisiaj:**
- ilość ludności polskiej;
 - status prawny;
 - działające organizacje polonijne;
 - organizacje wspierające Polonię.
8. **Podsumowanie wykonanych prac i zdobytych informacji:**
- Jaki obszar geograficzny nazywamy Kresami?
 - Skąd taka nazwa?
 - Jak można scharakteryzować Kresy pod względem narodowości, religii i kultury (historycznie i dziś)?
 - Kresy we wspomnieniach – idealizowane czy rzeczywiste?
 - Jaka jest sytuacja Polonii na Kresach – kontakty z macierzą?
9. **Dyskusja na temat „Kresy pomiędzy mitem a rzeczywistością, pomiędzy słowem a czynem”:**
- Nasze wyobrażenia to bardziej mit czy prawda – dlaczego?
 - Nasza pomoc dla Polonii – bardziej czynem czy słowem?
 - Kresy rzeczywiście Semper Fidelis macierzy (szczególnie dzisiaj)?
 - Czy stosunki z sąsiadami wschodnimi są realizowane przez pryzmat historii?
 - Czy można uniknąć złych relacji z sąsiadami?

W klasach starszych można sprowokować dłuższą dyskusję na powyższe tematy bądź rozwinąć ją na kolejnej lekcji analizując przy okazji stan stosunków naszego kraju ze wschodnimi sąsiadami postrzeganych przez pryzmat wspólnej historii – czy widać wpływ wydarzeń historycznych na współczesne stosunki?

Proponowana notatka:

szczegółowość wymaganych informacji zależy od poziomu wiedzy uczniów i zamierzeń nauczyciela

A. Kresy – fakty

- pojęcie, obszar geograficzny Kresów Wschodnich,
- Rzeczpospolita szlachecka – Polacy, szlachta litewska, Kozacy,
- rozbiory i powstania narodowe jako syndromy stopniowego budzenia się tożsamości narodowej na Kresach,
- II Rzeczpospolita – skład narodowościowy i społeczny tych terenów, akcje polonizacyjne,

- II wojna światowa – zmiany polityczne, poparcie okupanta dla narodowości niepolskich, działania nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu,
- wydarzenia po 1945 r. – przesiedlenia ludności polskiej na ziemie zachodnie, próby wymazania polskiej historii tych terenów.

B. Kresy – wspomnienia

- obraz Kresów we wspomnieniach kresowiaków,
- przyczyny idealizacji obrazu,
- organizacje kresowiaków – cele i sposoby ich działania (organizacje, fundacje, czasopisma, audycje),
- pochodzenie hasła Semper Fidelis (Zawsze Wierny).

C. Kresy – terażniejszość

- przybliżony stan liczebny ludności polskiej na terenie dawnych Kresów,
- status prawny (czy jest jednakowy w każdym z państw?),
- organizacje polonijne i ich działalność,
- punkty zapalne (ślady polskości, zabytki, język polski w szkołach, działacze),
- stosunki polityczne widziane dzisiaj przez pryzmat historycznych zatargów (dla klas starszych).

Przydatne pozycje i strony:

- » *Ciesielski Stanisław, Kresy Wschodnie II Rzeczypospolitej: przekształcenia struktury narodowościowej 1931-1948, Wrocław 2006.*
- » *Kolbuszewski Jacek, Kresy, Wrocław 1998.*

 www.kresy.najlepsze.net/
Kresy

 www.kresy.pl/
Strona Fundacji Pomoc Polakom na Wschodzie

 www.kresy.webpark.pl/
Prywatna strona z mapami i zbiorami archiwalnymi

 www.kresowy.pl/kresy.html
Strona Instytutu Kresowego